Грамада выступае за яднанне беларускага народа, асэнсаванне мінулага і згуртаванне сіл

"Жыццё кароткае — Айчына вечная!"

ГРАМАДА

№1 сакавік 1993 года | СВАБОДНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА | тыраж 50000 экз. | цана 4 руб.

— Каго любіш?
— Люблю Беларусь!

Ёсць ва Уладзіміра Караткевіча выдатны верш "Нявесце Каліноўскага" і ў ім такія радкі: "Дарагая, ты стала ўдавою, не пабачыўшы жаніха". У радках гэтых, усё мне думаецца, схаваны глыбокі сэнс: занадта мала Беларусь і Каліноўскі былі разам. Занадта рана ён пайшоў з жыцця. Ды і абяскроўленая, дарэшты падбітая пасля разгрому паўстання Беларусь не адразу ачуняла, не адразу ўспомніла і на поўны голас вымавіла дарагое імя свайго "нарачонага" — апостала свабоды.

Першы артыкул пра Каліноўскага на беларускай мове з'явіўся ў 1916 годзе ў газеце Вацлава Ластоўскага "Гоман". Ластоўскі даў артыкулу надзвычай дакладную назву — "Памяці Справядлівага". Выбрана, знойдзена самая характэрная рыса вялікага змагара — справядлівасць.

Мяркуйце самі. Выхадзец са шляхты, які бліскуча скончыў сталічны універсітэт і мог бы, як многія іншыя, зрабіць сытую кар'еру юрыста, ён рашуча стаў на бок прыгнечанага народа. Выхадзец з таго асяроддзя, якое часцяком лічыла сябе ў тыя часы польскім, ён недвухсэнсоўна абвясціў сваю лучнасць з беларускім народам, віртуозна карыстаўся народнаю моваю, стаў буйным дзеячом беларускай нацыянальнай культуры, стваральнікам беларускай дэмакратычнай прэсы, першым класікам палымянай публіцыстыкі новага часу (яна пячэ і дагэтуль), даў высокі ўзор грамадзянскай лірыкі.

На маёй памяці прайшло некалькі юбілеяў Кастуся Каліноўскага: 125- і 150-годдзе з дня нараджэння. Сённяшні юбілей не такі і "круглы" — 155 гадоў. І ўсё ж вельмі адметны. З'явілася зусім новая якасць. Упершыню мы адзначаем угодкі Каліноўскага ва ўмовах незалежнасці рэспублікі. Справа, за якую геранчна змагаўся і аддаў сваё маладое жыццё Каліноўскі, перамагла. На палітычнай карце Еўропы з'явілася новая незалежная дзяржава — Рэспубліка Беларусь.

Мы вольныя цяпер. Адкрыты ўсе шляхі — на Захад і Усход, на Поўнач і Поўдзень. Самыя светлыя нашы галовы, лепшыя нашы мудрацы б'юцца над выпрацоўкай канцэпцыі беларускай нацыянальнай ідэі, ідэі беларускага шляху.

І для Каліноўскага гэтае пытанне было галоўным. Ён шмат зрабіў для беларускай дзяржаўнасці. Маніфестам ад 1 лютага 1863 года абвясціў стварэнне Часовага ўрада Літвы і Беларусі. Што ні кажы, а па сутнасці гэта была дзяржава — беларуска-літоўская або літоўска-беларуская — са сваімі ўладнымі структурамі (паўстанцкая арганізацыя) і войскам — ляснымі жаўнерамі. У паўстанцкіх дакументах шырока выкарыстоўвалася беларуская мова.

Няпростымі былі ўзаемаадносіны Каліноўскага з Захадам і Усходам, з Расіяй і Польшчай. Ён бачыў моц польскага вызваленчага руху, прызнаваў, у прынцыпе, адзінства паўстання. "...Польскае дзела — гэта наша дзела, гэта вольнасці дзела", — сцвярджаў ён. І разам з тым упарта змагаўся з варшаўскім камітэтам за кожную пядзю беларуска-літоўскага суверэнітэту.

Ён многае (гэта даведзена ў шматлікіх сур'ёзных даследаваннях) узяў у рускіх рэвалюцыйных дэмакратаў. Перш за ўсё вострую сацыяльнасць, у той час як польская думка назапасіла багаты вопыт пастаноўкі нацыянальных аспектаў вызваленчага руху. Ён рашуча — асабліва па першым часе — размяжоўваў народ і царызм. Яму належаць высокія словы: "Народ маскоўскі скаланаецца, бачачы нашу векавую крыўду. Ён імкнецца быць свабодным нашым братам, а не прыгняталнікам, і адказнасць перад нашчадкамі за нашу жалезную няволю рашуча ўскладае на гатовы пасці царызм". Потым пад уплывам паражэння паўстання, пад уплывам дзейнасці Мураўёва-вешальніка і яго памагатых пачуццё яго да Расіі ўскладнілася. У "Пісьмах з-пад шыбеніцы" ў яго вырваліся нават несправядлівыя словы ў адрас рускага народа, які, на яго думку, зусім зміры́ўся са сваім ярмом. Здаецца, ён зрабіў канчатковы выбар.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

Янка Купала:
... Вы не ўмееце шчэ, гусі,
Выракацца Беларусі,
Як умеюць людзі.

З Заявы Усебеларускай канферэнцыі гісторыкаў:

Права беларусаў на дзяржаўную незалежнасць — неад'емнае

75 гадоў назад, 25 сакавіка 1918 года, адбылася знамянальная падзея ў гісторыі нашай Бацькаўшчыны — Беларуская Народная Рэспубліка была абвешчана самастойнай, незалежнай дзяржавай. Абвяшчэнне БНР было вынікам шматгадовага нацыянальна-вызваленчага і адраджэнскага руху, самаадданай барацьбы патрыятычных сіл за інтарэсы беларускай нацыі.

Акт абвяшчэння суверэннай рэспублікі, які мае вялікае гістарычнае значэнне ў лёсе беларускага народа, да гэтага часу далёка не ўсімі асэнсаваны. Тады ўпершыню выразна прагучаў голас яго прадстаўнікоў аб праве беларусаў на самавызначэнне, дзяржаўную незалежнасць, непадзельнасць тэрыторыі і самастойнае развіццё. Беларуская Народная Рэспубліка атрымала палітычнае і юрыдычнае прызнанне шэрагу краін. Станаўленне і развіццё БНР як суверэннай дзяржавы ў сувязі са складанымі аб'ектыўнымі абставінамі не атрымала свайго лагічнага завяршэння. У той жа час гэта адыграла істотную ролю ў стварэнні БССР у студзені 1919 года. Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі, прынятая Вярхоўным Саветам рэспублікі 27 ліпеня 1990 года, з'явілася заканамерным вынікам імкнення беларусаў да пабудовы сваёй незалежнаи, дэмакратычнай дзяржавы.

Усебеларуская канферэнцыя гісторыкаў звяртаецца да грамадскасці рэспублікі з прапановай адзначыць гэтую гістарычную падзею. Спадзяёмся, што 25 сакавіка з'явіцца днём яднання беларускага народа, асэнсавання мінулага і згуртавання сіл дзеля адраджэння нашае Бацькаўшчыны.

(Ва Усебеларускай навуковай канферэнцыі прынялі ўдзел звыш 300 вучоных-гісторыкаў і выкладчыкаў гістарычных дысцыплін з навуковых і навучальных устаноў Рэспублікі Беларусь, архіўныя і музейныя работнікі, краязнаўцы, вайскоўцы, святары розных канфесій. У канферэнцыі таксама удзельнічалі навукоўцы з Галандыі, Германіі, Кітая, Польшчы, Расіі, Украіны.)

Права і Мы

Колькі можна плесціся ў хвасце пятроўскай "рэформы барады", калі гісторыя дае шанц пабудаваць самастойную прававую дзяржаву?!

Сцяпан СОКАЛ,
прафесар, доктар юрыдычных навук, старшыня Саюза юрыстаў Рэспублікі Беларусь, член Цэнтральнай Рады БСДГ

Набытая (крыху нечакана для значнай часткі насельніцтва Беларусі) дзяржаўная самастойнасць робіць вельмі актуальнай выпрацоўку мадэлі палітычнага ладу нашай краіны. Марудна, але ўсё ж прасоўваецца работа над праектам Канстытуцыі. Абмеркаванне яго як у парламенце, так і ў грамадскіх колах паказвае існаванне мноства непрымірымых палітычных пазіцый. Але, бадай, галоўнае, вельмі адчуваецца недастатковасць, нявыпрацаванасць у свядомасці беларусаў нацыянальнага дзяржаўна-палітычнага менталітэту. Прычыны тут зразумелыя. Перш за ўсё —няведанне ўласнай гісторыі. І тады ідэаламі становяцца не традыцыі і каштоўнасці грамадска-палітычнага жыцця ўласных продкаў, а выпадковыя, навязаныя сілай ідэалы і каштоўнасці дзяржаў, ажыццяўляўшых уладу над Беларуссю. Многія выдатна ведаюць вартасць рэформаў Івана Грознага, Пятра Вялікага і іншых рускіх манархаў на шляхах стварэння Расійскай імперыі і адначасова "ўзбагачаюць" сваю свядомасць рысамі расійскага імперскага менталітэту.

Гэтыя рысы асабліва ўзбагаціліся ў часы існавання савецкай імперыі. Не хачу пакрыўдзіць ветэранаў, але менавіта сярод іх часцей за ўсё можна сустрэць ярых прыхільнікаў ідэалаў супердзяржавы, моцнага ваеннага кулака, размоў з іншымі народамі з пазіцыі сілы, адсюль непраходзячая настальгія па былому Саюзу. Дарэчы, і ў іншых сацыяльных слаях нашага грамадства стала расці колькасць прыхільнікаў падобных ідэалаў. Даволі папулярным становіцца лямантаваць з нагоды распаду Саюза. Быццам бы, калі рэаніміраваць Саюз, то адновяцца эканамічныя сувязі, палепшыцца жыццё народа. Самападман. Палітычная пілюля не вылечыць наша грамадства. Справа не ў тым, каб зноў яднаць мноства народаў у супер-дзяржаве, а каб навучыцца працаваць і арганізаваць вытворчасць на ўзроўні лепшых сусветных стандартаў. Саюз таму і распаўся, што не змог вырашыць гэтых праблем ні як у маштабе ўсёй краіны, так і асобных рэспублік. Падобныя рысы менталітэту, крыніцы якога ў савецка-імперскай свядомасці, несумненна з'яўляюцца перашкодай для распрацоўкі, фарміравання сучасных ідэалаў беларускай дзяржаўнасці. Дарэчы, будучы нядаўна на навуковай канферэнцыі ў Вільні, я заўважыў і тое, што эканамічныя праблемы ў Літве больш вострыя, чым у Беларусі і тым не менш ні ад каго не чуў шкадаванняў аб развале СССР.

І ўсё ж, нягледзячы на цяжкасці, ёсць падставы сцвярджаць, што пэўныя дадатныя зрухі ёсць. Пра гэта красамоўна сведчыць Дэкларацыя аб суверэнітэце і незалежнасці. Яна абвяшчае сусветнаму грамадству намеры Беларусі быць нейтральнай і бяз'ядзернай дзяржавай. Гэта і ёсць праява новага беларускага палітычнага менталітэту! У цэлым пераўтварэнні ў Беларусі павінны быць накіраваны на стварэнне беларускай прававой дзяржавы. Гэта асноўны ідэал, да якога павінны імкнуцца прагрэсіўныя палітычныя партыі і грамадскія рухі Беларусі. Праца, вядома, "вялікая і адказная, і ніхто яе за саміх беларусаў не зробіць.

Апошнім часам пра прававую дзяржаву сталі гаварыць і пісаць менш. Стварэнне новай палітычнай арганізацыі ўлады патрабуе вызначэння прыярытэтных каштоўнасцей. Для мэт беларускай прававой дзяржавы важна выкарыстаць свой гістарычны ўласнабеларускі палітычны вопыт і вопыт, выпрацаваны перадавымі краінамі свету. Што тычыцца ўласнага вопыту, то скептыкаў і недаверкаў хапае. Вялікае княства Літоўскае — калыска беларуска-літоўскай дзяржаўнасці — было ў свой час, можна сцвярджаць, нічым іншым як феадальнай прававой дзяржавай. Вядома, не можа быць сляпых запазычанняў. Але дэмакратычныя прынцыпы арганізацыі ўлады, кіравання, гарадскога самакіравання, судовага ладу, лічу, павінны быць творча перапрацаваны і выкарыстаны. Беларусі, дарэчы, ніколі не трэба было прасякаць акно ў Еўропу (акрамя бальшавіцкага часу), яна заўжды была цесна звязана з еўрапейскімі працэсамі. Яшчэ ў феадальны перыяд была ў пэўнай ступені распрацавана палітыка-прававая тэрміналогія. Іншы раз бянтэжыць упартае супрацьўленне часткі дэпутатаў і грамадзян аднаўленню ў нашых сучасных палітыка-прававых актах ранейшай тэрміналогіі (сойм, павет, ваявода, войт, лаўнік і інш.). Быццам бы нашы продкі былі эталонам дурасці і нічога каштоўнага не ў стане былі стварыць, а нам няма чым ганарыцца.

Стварэнне прававой дзяржавы азначае пераход на новы ўзровень палітыка-прававой культуры, які адначасова сведчыць аб фарміраванні новага палітычнага менталітэту.

У гэтым плане на Беларусі робяцца толькі першыя крокі. І ўсё ж прыняты шэраг важных законаў. Паступова стала ажыццяўляцца судова-прававая рэформа. Маючая адбыцца ў канцы сакавіка нечарговая сесія будзе прысвечана вельмі важным заканадаўчым актам: грамадзянскаму, крымінальнаму, працэсуальным кодэксам. Але ў цэлым да стварэння прававой дзяржавы далёка. Больш таго, назіраецца значная разбалансаванасць сістэмы прававога рэгулявання. Асабліва гэта ўласціва супярэчнасці паміж старымі нарматыўнымі актамі (у тым ліку і Канстытуцыяй), захаваўшымі яшчэ "сацыялістычныя каштоўнасці" і новымі законамі рынчнага напрамку. Многа сталі гаварыць аб "беспределе", карупцыі, росце злачыннасці і гэтак далей. На гэтай хвалі пэўныя палітычныя сілы сталі актыўна прапагандаваць каштоўнасць ранейшага правапарадку, зноў прапаноўваюць шукаць ідэалы не наперадзе — шляхах, выпрацаваных прагрэсіўным чалавецтвам, а ў стагнацыйным мінулым. Так, раней існаваў пэўны правапарадак, можа, нават у параўнанні з сённяшнім становішчам больш чым стабільны. Але гэта быў тупіковы правапарадак, які, нават цяжка назваць правапарадкам. Паколькі ён быў заснаваны больш на каманднa-адміністрацыйных прынцыпах, а не на праве. Таму і быў заканамерна адвергнуты грамадствам.

Праціўнікі стварэння новай палітыка-прававой культуры і сучаснага палітычнага менталітэту асабліва актыўна выступаюць супраць рэформаў арганізацыі і дзейнасці вышэйшых органаў улады. Напрыклад, сусветным вопытам даказаны перавагі прафесійнага парламента. У нас жа многія бачаць у дэпутаце не законатворцу, а хадака, закліканага "прабіваць" грашовыя сродкі і фонды для забеспячэння патрэб насельніцтва сваіх акруг. Тут, відавочна, немагчыма спалучаць работу на вытворчасці і ў парламенце. Якія ж тут законы і якая іх якасць? Бяда ў тым, што гэтую відавочную акалічнасць, як і іншыя палітычныя каштоўнасці, выпрацаваныя беларускім народам і сусветным вопытам, пэўныя палітычныя сілы хочуць затуманіць і абясцэніць.

Час цяжкі, складаны. Але вырашэнне нашых праблем у адзінстве, у пошуку ўласнабеларускага шляху палітычных пераўтварэнняў, перабудовы палітычнага менталітэту беларусаў на прынцыпах патрыятызму і веры ў будучыню беларускай дзяржавы.

Мастакі: Міхась Басалыга, Васіль Шаранговіч.
З ілюстрацый да кніг "Янка Купала", "Старыя беларускія хронікі".

Грамада шчыра віншуе Вас, спадар Прэзідэнт!

Літоўская Рэспубліка
Вільнюс
Прэзідэнту Літоўскай Рэспублікі
с.Альгірдасу Бразаускасу

Выканкам Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады і рада газеты "Грамада" шчыра віншуюць Вас з абраннем на пасаду Прэзідэнта Літоўскай Рэспублікі. Жадаем поспехаў у Вашых памкненнях на шляху развіцця прынцыпаў свабоды, дэмакратыі і салідарнасці ў літоўскім грамадстве і традыцыйных добрасуседскіх адносін паміж Беларуссю і Літвою.

Ад імя выканкама —

старшыня Цэнтральнай Рады БСДГ, народны дэпутат Рэспублікі Беларусь Алег ТРУСАЎ.

Ад імя рады газеты "Грамада" —

паэт, народны дэпутат Рэспублікі Беларусь Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

(Гутарку з А.Бразаўскасам з яго згоды "Грамада" надрукуе ў бліжэйшых нумарах газеты).

Вось наша першае пытанне да Прэзідэнта незалежнай Літвы:

— Сакавік — гэта час аднаўлення і ачышчэння. Лёсы беларусаў і літоўцаў пераплеценыя абгарэлымі вершалінамі і крывавымі каранямі аднаго дрэва жыцця ў мінулым. Зараз з'явілася, нарэшце, надзея і рэальная магчымасць выйсці на новае кола развіцця грамадства, пад знакам сапраўднай Свабоды, Незалежнасці, узаемавыгаднага супрацоўніцтва з усімі старэйшымі братамі і малодшымі сёстрамі былога Саюза непарушных...

У гэтай сувязі, што Вы маглі б сказаць у адрас камуністаў, якія прачнуліся на Беларусі і ўпарта стаяць на платформе нават не КПБ, а КПСС, адкрыта ці падспудна патрабуюць пакараць Ельцына, Краўчука, Шушкевіча... Дазволім сабе выказацца вобразна — скуголяць "на платформе" ды чакаюць прылёту гракоў...

— ?!

Наш шлях:

Воля. Зямля. Людзі.

Мы жывём у складаны і прадвызначальны час для лёсу ўсяго чалавецтва. У канцы 1991 года рухнула і раскалолася на дробныя аскалкі самая велізарная таталітарная дзяржава ўсіх часоў і народаў — СССР.

Такая падзея параўнальная толькі з развалам Рымскай ці Візантыйскай імперый альбо Іспанскай ці Брытанскай супердзяржаў. Адначасова зніклі з еўрапейскай карты і рэшткі былой Аўстра-Венгерскай імперыі: раскалолася Югаславія, мірна разышліся ў розныя бакі Чэхія і Славакія.

Беларусь упершыню, бадай што, пасля Люблінскай уніі атрымала поўную незалежнасць, прычым не праліўшы ніводнай кроплі чалавечай крыві. Для Еўропы гэта унікальны выпадак, дастаткова ўзгадаць, як напрыклад, дасягнулі незалежнасці галандцы, ірландцы ці балгары. Бог нарэшце звярнуў увагу на гаротны славянскі народ у цэнтры Еўропы, пазбаўлены роднай мовы і зацярушаны чарнобыльскім попелам.

Пакрысе мы ступаем на новы шлях — шлях да дабрабыту, чалавечае годнасці, пашаны.

І хоць на гэтым нялёгкім шляху шмат перашкод, але, спадзяёмся, выбраць пэўны накірунак вам дапаможа ў нейкай ступені і "Грамада" — свабодная беларуская газета сацыял-дэмакратычнага кшталту.

На яе старонках, акрамя актуальных матэрыялаў, акрамя досведаў і доследаў у самых розных галінах — эканомікі, філасофіі, гісторыі і культуры, — вы знойдзеце цікавыя і патрэбныя вам звесткі аб сацыял-дэмакратычным руху ў свеце, у нас на Беларусі.

БСДГ, якая з'яўляецца адным з заснавальнікаў "Грамады" — партыя, што аднавіла сваю дзейнасць у сакавіку 1991 года, адлюстроўвае сацыял-дэмакратычную плынь у нашай краіне.

Галоўная мэта, якую ставіць перад сабою партыя, — гэта ўмацаванне нашай маладой дзяржавы, стварэнне нейтральнай, бяз'ядзернай Беларусі. Мы выступаем за прафесійны парламент і моцную парламенцкую рэспубліку, дзе ўлада належыць прэм'ер-міністру. Дзеля таго каб палепшыць жыццёвы ўзровень нашых грамадзян, неабходна ствараць шырокі сярэдні клас, у які ўвойдуць прадстаўнікі тэхнічнай і навуковай інтэлігенцыі, высокапрафесійныя рабочыя, фермеры, былыя вайскоўцы, прадстаўнікі нацыянальнага малога і сярэдняга бізнесу. Апорай дабрабыту людзей павінна стаць прыватная ўласнасць на зямлю. Толькі асабістая зямельная квота, якую зможа атрымаць кожны жыхар Беларусі, дасць магчымасць выйсці з жабрачага становішча і атрымаць стартавы капітал на набыццё акцый свайго прадпрыемства, стварэнне ўласнай фермы ці перадачы асабістага паю ў сельскагаспадарчы кааператыў альбо атрыманне зямельнай рэнты з зямельнай квоты, якую пенсіянер ці студэнт перадасць у Зямельны банк.

Калі ж зямля застанецца ў руках былой партнаменклатуры, дык наш народ нічога добрага не чакае. Па ўсім відаць, цяперашні Вярхоўны Савет станоўча вырашыць гэта пытанне не жадае. Толькі новыя выбары, на шматпартыйнай аснове, з вашым актыўным удзелам, шаноўныя чытачы і грамадзяне, а значыць, новы парламент і новы ўрад ажыццявяць на справе эканамічныя і палітычныя рэформы на цывілізаваным шляху развіцця грамадства.

Алег ТРУСАЎ,
старшыня Цэнтральнай Рады БСДГ,
народны дэпутат Рэспублікі Беларусь.

Хроніка "Грамады"

Аляксандр ЛУКАШЭНКА:
Богу ў вушы: "Няхай існуе на здароўе..."

Член Конституционной комиссии Верховного Совета Республики Беларусь народный депутат Александр Лукашенко дал интервью радиостанции "Би-би-си", в котором ответил на следующие вопросы:

—Как Вы оцениваете ратификацию Договора СНВ-1?

— Я оцениваю это так, как оценивают уже во всем мире, что это очень крупный политический шаг. Это шаг доброй воли со стороны Беларуси. Мы не стали играть, как некоторые республики бывшего Союза.

— Парламент проголосовал также за отмену временного постановления о деятельности Компартии. Чем вызвана отмена этого постановления?

— Должен сказать, чтобы развеять ваши опасения или сомнения, что отмена этого постановления абсолютно не связана с какой-то коммунистической опасностью, надвигающейся на Беларусь. И если у вас есть такие мысли, что тут уже красная опасность грозит Беларуси, то вы заблуждаетесь. Многие депутаты в парламенте не являются приверженцами коммунистических убеждений, но рассуждают так, что пусть на здоровье, если эта партия хочет существовать, именно КПБ, пусть существует.

Камай і К^0 бяруць патэнт — на патэнтантства

После длительного перерыва состоялось первое заседание бюро ЦК Компартии Беларуси. Поводом для его проведения послужило решение Верховного Совета об отмене постановления о приостановлении деятельности Коммунистической партии.

Вітанне ад Хрушчова, ці Кукуруза з Амерыкі...

Временный поверенный в делах Республики Беларусь в США С.Н.Мартынов от имени правительства республики уполномочен подписать соглашение между Товарно-кредитной корпорацией министерства сельского хозяйства США и Республикой Беларусь о безвозмездном выделении республике 200 тысяч тонн зерна кормовой кукурузы с оплатой фрахта белорусской стороной и выполнением всех мероприятий, связанных с реализацией этого соглашения.

Пакуль украінцы чэшуцца аб ракеты...

Делегации Беларуси и Украины выступили на пленарном заседании Конференции по разоружению в Женеве.

Как отметил постоянный представитель нашей республики в Женеве Анатолий Мардович, Беларусь стала первым в истории государством, добровольно отказавшимся от обладания ядерным оружием, — Верховным Советом были ратифицированы договоры и о СНВ-1, и о нераспространении ядерного оружия.

Кстати, украинский парламент пока еще только рассматривает эти договоры.

Камуніст N1 Чыкін у Карэі

Трудовая партия Кореи (ТПК) и Партия коммунистов Беларуси (ПКБ) будет тесно сотрудничать и поддерживать друг друга в борьбе против политики господства и кабалы, агрессии и войны, за дело мира, демократии и социализма, за новый свободный и процветающий мир.

Это подчеркивается в совместном заявлении двух партий, которое распространено по каналам северокорейского информационного агентства ЦТАК. Документ выработан по итогам визита в КНДР делегации коммунистов Беларуси во главе с сопредседателем ПКБ Виктором Чикиным.

"Парламенцкі веснік"

Друкуецца на мове арыгінала.

Грамадзяне рэспублікі! Дзяржаўныя і грамадскія дзеячы!

Беларусі зноў пагражае небяспека: КРАХ ЭКАНОМІКІ — КРАХ ДЭМАКРАТЫІ

Нягледзячы на глыбокі сацыяльна-эканамічны крызіс, які перажывае Беларусь, органы дзяржаўнай улады і кіравання рэспублікі, падкантрольныя былой партнаменклатуры, не здолелі распрацаваць жыццяздольнай нацыянальнай праграмы развіцця рэспублікі. Тым часам у рэспубліцы працягваюць паглыбляцца разбуральныя працэсы, адказнасць за якія рэакцыйныя сілы імкнуцца перакласці на дэмакратаў, каб скампраметаваць іх у вачах народа. Пэўныя цяжкасці пераходнага перыяду, звязаныя з распадам СССР і станаўленнем незалежных дзяржаў, ускладняюцца ў выніку таго, што вострыя сацыяльна-эканамічныя праблемы грамадства правячыя колы імкнуцца вырашыць альбо зыходзячы з вузкакланавых інтарэсаў, альбо праводзячы на хвалі зменлівага часу заземленую папулісцка-дэмагагічную палітыку.

Вярхоўны Савет і ўрад рэспублікі палохаюцца цывілізаванага рынку, баяцца праводзіць дэмакратычныя рэформы, пагарджаюць суверэнітэтам Беларусі, шараханнямі ў палітыцы абвастраюць крызісныя з'явы да мяжы абвальнага стану. Абвал пагражае "накрыць" дзяржаву, калі драматычна складзецца "рэзананс" аб'ектыўна існуючых эканамічных цяжкасцей з крытычнай вагой некампетэнтнай палітыкі.

У галіне эканомікі:

— даходзіць да крытычнай мяжы фізічны і маральны знос асноўных фондаў вытворчасці;

— працягваюць павялічвацца ў незавершаным будаўніцтве амярцвелыя велізарныя сродкі;

— разбураецца крэдытна-фінансавая сістэма рэспублікі, пагражальна ўзрастае дэфіцыт бюджэту і інфляцыя;

— працягвае дзейнічаць недасканалая і незбалансаваная фіскальная падатковая сістэма;

— згортваецца вытворчасць не толькі на прадпрыемствах, якія працуюць на прывазной сыравіне, але і на мясцовай. Марнуецца другасная сыравіна;

— у глыбокім крызісе застаецца сельская гаспадарка з-за нявырашанасці пытання аб уласнасці на зямлю і сродкі сельскагаспадарчай вытворчасці. Надзвычай нізкія закупачныя цэны не пакрываюць выдаткаў вытворчасці ў калгасах і саўгасах, што вядзе да рэзкага змяншэння аб'ёмаў вытворчасці;

— працягвае зніжацца вытворчасць сацыяльна значных танных тавараў для дзяцей і маламаёмных грамадзян;

— не дае практычных вынікаў канверсія прадпрыемстваў ваенна-прамысловага комплексу.

У галіне сацыяльных адносін:

— збядняецца большасць грамадзян Беларусі пры адначасовым абагачэнні людзей, якія не заняты стваральнай працай;

— існуючая сістэма сацыяльнага забеспячэння не адпавядае інтарэсам маламаёмных і сацыяльна неабароненых грамадзян. Аднак гэта сістэма задавальняе асноўных уласнікаў сродкаў вытворчасці — посткамуністычны дзяржаўна-гаспадарчы апарат.

У палітычнай сістэме:

Вярхоўны Савет, абраны падчас панавання КПБ—КПСС, і створаны ім урад Беларусі пацвярджаюць сваю незацікаўленасць і поўную бездапаможнасць пры вырашэнні важнейшых пытанняў жыцця грамадства;

— органы дзяржаўнага кіравання, выходзячы з-пад кантролю прадстаўнічай улады, становяцца месцамі фарміравання элітарных груп грамадства і нярэдка дзейнічаюць як структуры карумпіраванай сістэмы, звязаныя з ценявой эканомікай і арганізаванай злачыннасцю.

У галіне духоўна-культурнага жыцця:

— у грамадстве складваюцца ўмовы для духоўнага апусташэння людзей, разбураецца інфраструктура культуры, сістэмы адукацыі і выхавання;

— не праводзіцца дзяржаўная палітыка духоўнага і нацыянальна-культурнага адраджэння Бацькаўшчыны;

— не змяншаецца груз маральных страт людзей, якіх накрыла чарнобыльская навала.

Якія ж практычныя крокі робяць органы дзяржаўнай улады і кіравання рэспублікі ў гэтых складаных умовах?

1. Ажыццяўляецца працэс "прыхватызацыі" і адмыццё "ценявога" капіталу замест прыватызацыі на аснове дэмакратычнага закона ў інтарэсах большасці як асновы для карэннай змены сацыяльна-эканамічнага ладу ў Беларусі.

2. Праводзіцца знешнегандлёвая і валютная палітыка, якая, не адпавядаючы інтарэсам Беларусі, павялічвае знешнюю запазычанасць, рост інфляцыі і вядзе да вычэрпвання рэсурсаў.

3. Урад рэспублікі без згоды заканадаўчай улады бярэ велізарныя замежныя крэдыты ў цвёрдай валюце, ставячы ў кабальную залежнасць ад крэдытораў наступныя пакаленні.

4. Штучнымі мерамі таланізацыі, купанізацыі, стварэннем "валютнага" сурагату ў форме разліковых білетаў стрымліваецца ўвядзенне цвёрдай нацыянальнай валюты.

5. Папулісцкімі метадамі ствараюцца неапраўданыя льготы ў сістэме падаткаабкладання розным сацыяльным групам насельніцтва, у той час як не хапае бюджэтных сродкаў для падтрымкі тых, хто гэтага заслугоўвае па стану здароўя альбо ўзросту.

6. Пастановай ад 7 кастрычніка 1992 года N 606 ("Аб парадку пераразліку пенсій") урад парушыў Закон "Аб пенсіённым забеспячэнні", выплачваючы пенсіянерам пенсію ў тых памерах, у якіх павінны быў выплачваць паўгода таму.

Сярод мер, якія прапаноўвае Беларуская сацыял-дэмакратычная грамада для выхаду з глыбокага сацыяльна-эканамічнага крызісу варта адзначыць наступныя:

1. Правесці інвентарызацыю і ацэнку ў валюце і рублях усёй дзяржаўнай маёмасці. Паставіць на ўлік незаконна прыватызаваныя гаспадарчыя аб'екты. Вызначыць надзейны шлях захоўвання і зберажэння народнага дабра.

2. Прыняць дэмакратычны закон аб прыватызацыі дзяржаўнай маёмасці, у якім вызначыць долю працоўных і кожнага грамадзяніна ў асноўным багацці — сродках вытворчасці.

3. Структурна перабудаваць народнагаспадарчы комплекс Рэспублікі Беларусь. Паступова перайсці ад матэрыялаёмістых відаў вытворчасці да навукаёмістых і матэрыялазберагальных тэхналогій. Зарыентаваць народную гаспадарку краіны на задавальненне патрэб чалавека.

4. Вызначыць даступныя для краіны крыніцы альтэрнатыўнага забеспячэння энерганосьбітамі і важнейшай сыравінай сацыяльна-гаспадарчага комплексу рэспублікі. Распрацаваць праграму рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў Беларусі. У першую чаргу прыступіць да прамысловай распрацоўкі важнейшых карысных выкапняў — гаручых сланцаў, бурага вугалю, золата, бурштыну і г.д., актывізаваць геалагічную разведку нетраў Беларусі.

5. Узмацніць абарону інтэлектуальнай уласнасці Беларусі.

6. Забяспечыць органы ўнутраных спраў, дзяржаўную бяспеку, суды, пракуратуры неабходнымі сродкамі для навядзення правапарадку.

7. Праводзіць пратэкцыяніслкую палітыку да знешняга гандлю. Выкарыстоўваць валютныя рэсурсы для ажыццяўлення важнейшых сацыяльна-эканамічных праграм і забеспячэння гаспадарчага комплексу рэсурсамі.

8. Вызваліць ад эканамічнай і замаскіраванай палітычнай залежнасці ад пэўных згрупаваных структур работнікаў органаў дзяржаўнага кіравання, калектывы дзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі.

9. Заканадаўча вызначыць дзве формы ўласнасці на зямлю — дзяржаўную і прыватную. Перадаць зямлю тым, хто яе апрацоўвае. Устанавіць правы на прыватызацыю зямлі на аснове імянных прыватызацыйных чэкаў для ўсіх грамадзян Беларусі. Спрыяць арганізацыйнай перабудове калгасаў-саўгасаў на аснове прынцыпу добраахвотнасці і эканамічнай мэтазгоднасці. Забяспечыць дзяржаўную крэдытна-фінансавую падтрымку фермерскіх гаспадарак падчас іх станаўлення. Прыступіць да ажыццяўлення праграмы адраджэння беларускай вёскі.

10. Прыняць законы аб дзяржаўнай службе і аб барацьбе з арганізаванай злачыннасцю і карупцыяй.

11. Увесці нацыянальную валюту, забяспечыўшы яе стабільнасць коштам мэтавых замежных крэдытаў, а таксама коштам дзяржаўнай маёмасці і прыродных рэсурсаў. Перайсці да самастойнай фінансава-крэдытнай палітыкі.

12. Прыняць захады па міжнародна-прававой ацэнцы прычын і вызначэння адказных за наступствы чарнобыльскай катастрофы.

13. Удасканаліць сістэму падаткаабкладання, скіраваўшы яе на падтрымку сацыяльна значных вытворчасцей і прагрэсіўных экалагічна чыстых тэхналогій, а таксама прыватнага вытворчага бізнесу. Увесці ў дзеянне Закон аб транзітным падатку, скарыстоўваючы тым самым геапалітычнае становішча рэспублікі ў народнагаспадарчых мэтах.

Усведамляючы сваю адказнасць перад народам Беларусі ў гэты надзвычай цяжкі і складаны для Бацькаўшчыны час, Беларуская сацыял-дэмакратычная грамада прапануе аднадумцам і ўзважаным палітыкам, дзяржаўным і грамадскім дзеячам, грамадзянам рэспублікі, якім не абыякавы лёс маладой незалежнай краіны, сваёй Радзімы, аб'яднаць намаганні, каб наша родная Беларусь стала заможнай і дэмакратычнай, дзяржава — сацыяльнай і прававой, а чалавек — шчаслівым, духоўна багатым і матэрыяльна забяспечаным.

(З рэзалюцыі II з'езда Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады "Аб сацыяльна-эканамічным становішчы Рэспублікі Беларусь".)

Друкуецца ўпершыню.

Погляд:

"Той, у каго ёсць галава на плячах, не мае права ставіць пытанне аб разрыве сувязей з суседзямі. Наадварот..."

Уладзімір КУЛАЖАНКА, прафесар, доктар эканамічных навук, член Цэнтральнай Рады БСДГ

На самым пачатку новага года ў Еўропе адбылася значная падзея: Чэхаславакія мірна, ціха, без ужывання сілы падзялілася на дзве дзяржавы — Чэхію і Славакію. Паведамілі пра гэта газеты, прайшла інфармацыя па тэлебачанні і радыё і ніякіх глыбокіх каментарыяў, хоць падзея гэта настолькі значная для былога Саюза, што нам варта было б сур'ёзна задумацца. Сапраўды, калі такая адносна развітая ў Еўропе краіна як Чэхаславакія ўсё ж самавызначаецца, пасля доўгіх дзесяцігоддзяў дзве асноўныя нацыі дзяржавы — чэхі і славакі — разыходзяцца і ўтвараюць уласныя дзяржавы, то ў гэтым ёсць штосьці заканамернае. Значыць, тым больш заканамерным з'яўляецца працэс самавызначэння народаў былога Савецкага Саюза.

З'яўляецца несумненным, што ў Цэнтральнай Еўропе і на Балканах праходзіць канчатковая стадыя распаду былых Атаманскай і Аўстра-Венгерскай імперый. Толькі з той розніцай, што на Балканах — звыклым шляхам, праз грамадзянскія войны і кровапраліцце, а ў Цэнтральнай Еўропе — цывілізавана, без стрэлаў і чалавечых ахвяр.

Узнікае парадаксальнае пытанне: чаму, калі ў Літве перамагла на выбарах Партыя працы на чале з Бразаўскасам, то ў нас сярод пэўных колаў гэта выклікала шумную эйфарыю, маўляў, глядзіце, камуністы перамагаюць і вяртаюцца да ўлады? Праўда, у хуткім часе палітычным недаросткам сам жа Бразаўскас падчас візіту у Мінск сказаў недвухсэнсоўна, што Партыя працы — гэта зусім не пераемніца КПЛ (на платформе КПСС) і нават не пераемніца той партыі, якая выйшла з КПСС, а новая партыя, якая мае не уяўны, а сапраўдны клопат аб народзе. А пасля прэзідэнцкіх выбараў той жа Бразаўскас заявіў, што з камунізмам у Літве назаўсёды пакончана.

І вось зараз узнікае другое "чаму": менавіта чаму не выкарыстоўваецца вопыт Чэхаславакіі дзеля таго, каб нарэшце зразумець гістарычную неабходнасць адасаблення нацый і не адмовіцца ад настальгіі па былым Саюзе, дзе, можа, каму і жылося добра, толькі не мноству народаў з розным узроўнем эканамічнага і культурнага развіцця, са сваімі мовамі, традыцыямі, рэлігіяй, побытам і г.д? Штучнае ўтварэнне трымалася толькі на штыках ды Курапатах, а гэта даўгавечным быць не магло.

Замест таго, каб зразумець гістарычную непазбежнасць і прагрэсіўнасць распаду СССР і дзейнічаць у накірунку мацавання дружбы між народамі, знаходзяцца імперскія адэпты (пэўныя колы, а не народ рускі), якія прад'яўляюць прэтэнзіі на Крым ці на землі Прыднястроўя, якія ў гістарычным, тым больш этнічным плане ніколі не былі рускімі. У Беларусі шмат сапраўды законных падстаў патрабаваць вяртання этнічных беларускіх тэрыторый, якія гвалтоўна адабраны ад маці-Радзімы і далучаны да Смаленшчыны, Браншчыны ды Пскоўшчыны на ўсходзе і да Польшчы і Літвы на захадзе. Але свядомыя беларусы разумеюць, што гэта быў бы вялікі Карабах на палову Еўропы. А вось у гэты час на ўсходзе бабурыны і лук'янавы ніяк не зразумеюць, што тэрытарыяльныя прэтэнзіі да Украіны ні да чаго не прывядуць, акрамя як толькі да вайны, прычым з-за зямель, якія ніколі не былі рускімі. Няўжо адыёзныя палітыкі не разумеюць, што вайна з Украінай можа стацца вайною з усім светам, бо ніхто ў былую турму добраахвотна не пойдзе і загнаць нікому нікога не ўдасца? Калі гэта не ўлічваць і імкнуцца да рэанімацыі былой імперыі, то па многіх аб'ектыўных прычынах у Сярэдняй Азіі ды іншых рэгіёнах атрымаем (ды і сёння ўжо маем) тое, што адбываецца ў Югаславіі.

Там і тут чуюцца галасы: Еўропа, маўляў, інтэгруецца, аб'ядноўваецца, а мы раз'ядноўваемся. Такія пастулаты разлічаны на недасведчаных. Па-першае, як бачым з вопыту Чэхаславакіі і Югаславіі, ідзе таксама і раз'яднанне. Апроч названых, утвораны і такія дзяржавы, як Славенія, Харватыя, Македонія. А па-другое, аб'ядноўваюцца пры поўным захаванні незалежнасці роўныя, незалежныя, развітыя, дзе ні ў каго нават і ў думках не ўзнікае ідэя, каб каго-небудзь падпарадкаваць, падначаліць, прыціснуць. Праз пэўны час, пасля стабілізацыі, развіцця эканомікі, адраджэння расціснутай нацыянальнай культуры і мовы, аднаўлення традыцый, калі людзі адчуюць сябе нацыяй, мы таксама не проста заявім, а станем на шлях інтэграцыі і пойдзем у Еўропу. Але разам з тым ніхто і зараз, у каго ёсць галава на плячах, не можа ставіць пытанне аб разрыве сувязей з суседзямі. Наадварот, трэба ўсяляк развіваць эканамічныя адносіны з Расіяй, Украінай, Літвой, Латвіяй і іншымі краінамі, а не пісаць статуты СНД, якія не могуць мець будучыні, не ствараць парламенцкія асамблеі, бо ўсё гэта выклікае страх слабых перад моцнымі зноўку патрапіць у ланцугі "дружбы".

Яны сочаць за намі...

Што Ленін "думаў" пра Беларусь, мы ведаем, а што думаюць сёння пра нас учарашнія "буржуі"?..

(З некампетэнтных вытокаў)

Приобретение государственного суверенитета и экономической независимости Белоруссией в конце 1991 года было результатом не столько политического движения, поддерживаемого всеми слоями населения, сколько неизбежным следствием распада Советского Союза. В связи с этим белорусское государственное руководство едва ли было готово к решению задачи, связанной с реализацией самостоятельной экономической политики с упором на макроэкономическую стабилизацию и рыночную реформу народного хозяйства. Напротив, принимая административные меры, оно пыталось обеспечить промышленность ресурсами, сдерживая таким образом спад производства. Сокращение семейных доходов малообеспеченных слоев населения компенсировалось имеющими уравнительный эффект индексацией заработной платы и субсидиями на основные продукты питания. Финансирование огромного дефицита госбюджета в 1992 году осуществлялось почти исключительно денежной эмиссией.

Внутриполитическое положение Республики Беларусь, в противоположность России, является стабильным, отсутствует проблема принуждения к исполнению законов. Тем не менее, значительная часть утвержденных законов, которые смогли бы стать основой перехода к рыночной экономике, выполняется весьма относительно.

В Белоруссии преобладает стратегия постепенных реформ. Взаимозависимость различных экономических составляющих рыночных реформ зачастую недооценивается. Смешение отдельных элементов планового и рыночного хозяйствования приводит к обострению экономической неустойчивости и обречено на провал. Особенно распространенным является представление о том, что с помощью регламентации цен и субсидий можно избежать социальных трудностей. Правительсво Республики Беларусь явно не желает брать на себя ответственность за последствия — как политические, так и хозяйственные, возникающие в процессе преобразования плановой экономики в рыночную. Его попытка избежать социальной напряженности приводит к неизбежным потерям общественного благосостояния, поскольку таким образом усиливается инфляция и замедляются необходимые структурные преобразования. Существующие базовые принципы общественно-политического устройства, содержащие и без того в значительной мере элементы "старого мышления", и недостаточная готовность к проведению реформ позволяют в данный момент предположить, что развитие экономики Белоруссии в направлении рынка не предусмотрено.

"Экономическое положение Республики Беларусь: накануне принятия решения о переходе к рыночной экономике".

Нямецкі інстытут эканамічных даследаванняў, г. Берлін.
Інстытут сусветнай эканомікі пры універсітэце, г.Кіль.
Інстытут эканамічных даследаванняў, г.Хале.

Зусім несакрэтна

“Громада может завоевать популярность и новых сторонников...”

(З запіскі аддзела ЦК КПБ ад 6 сакавіка 1991 года)

В последнее время в республике происходят заметные изменения в расстановке и ценностных ориентациях общественно-политических сил. Недавно в Минске в Доме литератора состоялись учредительные съезды новых политических партий: 23 февраля с.г. — Белорусской крестьянской партии (БКП), 2—3 марта — Белорусской социал-демократической громады (БСДГ).

Обе партии объявили себя политическими организациями парламентского типа, оппозиционными КПБ, выступающими за радикальные социально-экономические и государственно-политические преобразования в республике, за национальное возрождение белорусского народа. Обе партии открыто заявили о своих намерениях включиться в активную борьбу за политическую власть, дистанциировать с Компартией Белоруссии, координировать свои действия, оказывать взаимную поддержку.

Зал, в котором проходили оба съезда, был оформлен символикой, шумно рекламируемой БНФ.

На учредительном съезде Крестьянской партии присутствовал 131 человек. Большинство из них — представители научных и производственных коллективов г.Минска и Минской области (79 чел., 60 %), от Витебской области присутствовали 12 чел., Брестской — 9, Гомельской — 6, Гродненской —3, от Могилевской — количество делегатов не называлось.

Было объявлено, что среди делегатов 84 крестьянина, 16 — рабочих и служащих, 31 представитель интеллигенции. Но достоверность этих данных вызывает сомнение.

О социальном составе делегатов можно судить по составу президиума съезда: в числе десяти его членов только двое из крестьян (председатель колхоза и фермер), остальные 8 чел. — подполковник, философ, поэт, писатель, ученые. Примерно таким же оказался и социальный состав избранного съездом Центрального совета (Рады) БКП (22 чел.).

Председателем партии избран Лугин Е.М., подполковник в отставке, заместителями — Никитченко И.Н., председатель Западного регионального отделения ВАСХНИЛ, Антоненко М.Н., научный сотрудник НИИ экономических проблем АПК.

На съезде приняты декларация о создании Белорусской крестьянской партии и устав, ряд резолюций. В принятом уставе подчеркивается, что социальной базой БКП являются не только крестьяне, но и другие слои и группы населения республики.

Проведению учредительного съезда Белорусской социал-демократической громады предшествовали многочисленные попытки ее сторонников широко афишировать идею “возрождения” в новых условиях белорусской социал-демократии. Группа народных депутатов БССР (8 чел.) от оппозиции БНФ в Верховном Совете БССР вместе с некоторыми писателями и учеными выступила в еженедельнике “Літаратура і мастацтва” с заявлением о создании БСДГ. Западная радиостанция “Свобода” передала интервью с писателем А.Сидоревичем о том, что в Белоруссии образуется “партия защиты наемного труда”.

На учредительном съезде БСДГ присутствовало 154 делегата, большинство среди которых (99 чел., 64%) — представители научно-технической и творческой интеллигенции, остальные — из числа студенческой молодежи и некоторых других категорий.

С докладом на съезде выступил заместитель председателя сойма БНФ М.Ткачев. Необходимость создания БСДГ он обосновывал жестким противостоянием между КПБ и БНФ, которое “может вызвать нежелательные политические результаты”. В сложившейся ситуации, как заявил докладчик, требуется сформировать партию, занимающую позиции, близкие к левому центру.

Съезд принял программное заявление и устав партии, избрал Центральную Раду БСДГ (37 чел.), председателя партии (М.Ткачев, зав. отделом БелСЭ) и трех его заместителей (народные депутаты БССР О.Трусов, Н.Крыжановский, депутат Мингорсовета И.Чернявский). Печатным органом БСДГ объявлена газета “Громада”, ее редактором утвержден А.Сидоревич.

В программном заявлении и уставе Громады провозглашаются цели и задачи партии, основанные на общечеловеческих ценностях, идеалах современной западноевропейской социал-демократии. Съездом принята специальная резолюция, в которой подтверждается стремление БСДГ стать членом международной политической организации — Социалистического Интернационала. Заявлено, что БСДГ выступает за преобразование общества с помощью реформ, демократическим путем, без принуждения и насилия при достижении своих целей, что ее деятельность будет строиться на основе Конституции и законов БССР, Декларации о государственном суверенитете Белорусской ССР.

Уставом БСДГ предусмотрено создание организационных структур ("акруговых філій") по территориальным парламентским избирательным округам. Хотя на съезде и было заявлено, что БСДГ будет стремиться к департизации Советской Армии, правоохранительных органов, учебно-воспитательных учреждений, тем не менее первичные звенья (суполки) планируется создавать по территориальному и производственному принципам ("там, где организованы другие партии... — на предприятиях, в учреждениях, в армии, органах правопорядка и т.п.").

В последнее время стал очевидным внутренний раскол “народного фронта”. Лидеры его “умеренного” крыла (М.Ткачев, А.Сидоревич и др.) неоднократно публично высказывали свое несогласие с оголтелыми конфронтационными методами действий З.Позняка и его сторонников. По их мнению, это делает непопулярным среди народа все движение, не приводит к желаемым результатам, требуются другие методы действий.

В связи с этим напрашивается вывод, что создание новой партии является не чем иным, как попыткой продолжить борьбу за достижение прежних политических целей под новой вывеской, с применением новой тактики, отвечающей создавшейся в республике реальной ситуации.

Для привлечения к себе внимания и повышения своего авторитета лидеры БСДГ настояли на принятии съездом резолюции в поддержку “Ассамблеи социал-демократических сил страны” и предложили провести очередное заседание “Ассамблеи” в Минске в мае с.г. Во многих выступлениях подчеркивалось, что Громада может завоевать популярность и новых сторонников совершенно конкретными делами, очевидными для каждого практическими результатами.

Можно предположить, что лидеры БКП и БСДГ в ближайшее время предпримут попытки к созданию своих низовых структур. При этом вполне возможно, что они будут “рекрутировать” своих членов из числа сторонников БНФ и Крестьянского союза, Союза аграрников БССР, научно-технической и творческой интеллигенции, студенческой молодежи. Не исключены попытки агитации за вступление в новые партии среди коммунистов с нестойкими идейными позициями.

Сложившаяся политическая ситуация требует от партийных комитетов Компартии Белоруссии, от каждого коммуниста активных действий по консолидации общественно-политических сил, преодолению попыток к конфронтации и дестабилизации обстановки.

Віцэ-мэр Мінска — лідэр сацыял-дэмакратаў горада

У Мінску ў памяшканні Беларускай акадэміі мастацтваў адбылася канферэнцыя “Філасофска-прававая канцэпцыя адраджэння Беларусі”. На канферэнцыі былі разгледжаны асноватворныя пытанні, звязаныя з бачаннем будучыні незалежнай Беларусі, яе сацыяльна-эканамічнага, палітычнага і нацыянальна-культурнага развіцця.

Удзельнікі канферэнцыі адзначылі замаруджанасць развіцця эканамічных і прававых рэформ на Беларусі, у пэўным сэнсе заняпад у духоўнай сферы жыцця грамадства за гады так званай перабудовы і пераходу да рынку, згаленне матэрыяльных умоў жыцця большай часткі працоўных рэспублікі.

Адной з галоўных прычын гэтага становішча, прыйшлі да думкі ўдзельнікі канферэнцыі, з’яўляецца палітыка “хвасцізму” ўрада, мехаватасць у дзеянні парламента, адсутнасць інтэграцыйнай беларускай мадэлі развіцця эканомікі і грамадства, уласнай мадэлі, якая даўно ўзята на ўзбраенне і “вывела ў людзі” краіны Сонца на Усходзе.

У канферэнцыі прыняў удзел і выступіў віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук Беларусі Радзім Гарэцкі.

У той жа дзень адбыўся справаздачна-выбарчы сход гарадской арганізацыі Грамады. Новым лідэрам сацыял-дэмакратаў Мінска абраны Анатоль Гурыновіч, як вядома, віцэ-мэр Мінска. Раней гарадскую арганізацыю БСДГ узначальваў народны дэпутат Рэспублікі Беларусь Яўген Цумараў.

Наш кар.

Дайджэст "Грамады"

ЕВРОПЕЙСКОЕ ВРЕМЯ

Аляксандр ПАТУПА:

“Трэба аддацца ”большой семерке”...”

... Все правительства СНГ сегодня полные валютные банкроты. Гарантии от банкротов, не способных объяснить, куда делся их собственный золотой запас — это же нонсенс! Остается земля. Не наши же никому не нужные производства... Но мы-то знаем себя. Мы старые кредиты профукали, и новые профукаем. Любые инвестиции угробим. Правительства с экспроприаторским синдромом свое дело знают...

Я имею в виду иное. Надо обращаться с просьбой к той же “большой семерке” о создании специального Международного комитета по управлению нашей суверенной страной в период реформ с предоставлением этому комитету весьма широких прав. Лучше откровенно пойти на временное ограничение суверенитета — сознательно и добровольно, — чем шаг за шагом скатываться в состояние соцлагерного брака под красным или коричневым флагом.

Беларуси необходимо сделать этот шаг вне зависимости от поведения соседей. Хотя и России, и Украине, и другим странам бывшего СССР аналогичный шаг не менее необходим.

НЕЗАВИСИМАЯ ГАЗЕТА

“Адкрыццё Якава Кротава небагаслова...”

“ А Белоруссия — независимая страна? Если независимая, то мы имеем полное право называть ее хоть Белоруссией, хоть Русобелией. Но если правительство и народ Белоруссии хотят, — а я так понимаю, что они хотят, — чтобы Россия называла Белоруссию Беларусью, значит, Белоруссия еще не совсем независимая, а пожалуй, вовсе даже зависимая от нас страна. То есть, называть их Беларусью можно, но тогда пускай отменяют свои таможни и парламенты, гимны и знамена... Независимость России от бывших союзных республик должна быть русским предприятием (!). Это наше право, а как грамотных людей, даже и обязанность...

... Не нужно никаких указов — достаточно учебника русского языка. Русский чуть-чуть более могуч, чем велик, правдив и свободен. Творец уравновесил нашу мощь нашей ленью — так пусть лень и остановит заигрывание нашего могучего языка с простодушными и наивными друзьями по социалистическому несчастью" (!..)

МЫ И ВРЕМЯ

❖❖❖

З.Федоркевич из Быхова обращается к Председателю Президиума Верховного Совета РБ.

— Какое это преступление быть в руководстве и работать против своей страны, которая дала образование, благоустроенную квартиру, зарплату, на которую можно было прилично жить, машину и т.д. С.С.Шушкевича страна сделала ученым, а он ее предал! Позор, презрение и ненависть к таким оборотням!

Партия должна спасти нас и Родину! Надо помочь народу! Я считаю, надо обязательно объявить референдум о возвращении Союза, нашей символики, гимна, все бы люди проголосовали за это, и деньги бы выслали на проведение референдума...

❖❖❖

Внимание! Только для дам! Вы хотите увеличить и укрепить грудь? Улучшить свою сексуальную жизнь?

❖❖❖

Продам оптом пятьдесят упаковок анальгина...

❖❖❖

Владимир... с целью создания семьи познакомится с женщиной, можно с детьми. Нахожусь в местах лишения свободы, но скоро освобождаюсь.

***

Хотела бы переписываться с собаководами-любителями породы цверг-шнауцер.

“Частные объявления”.

Стоп-кадр!

Ад фарса да трагедыі заставаўся год

Мікалай Слюнькоў паставіў Міхаілу Гарбачову на касцях ахвяр хатынскай трагедыі паліраваны стол, каб Міхаіл Сяргеевіч, яснае сонейка, у прысутнасці світы, што стаіць навыцяжку перад Генсекам, распісаўся ў кнізе “ганаровых наведнікаў” (!) лобнага месца Беларусі.

Які фарс!

Дастаткова глянуць на гэты здымак, каб зразумець, чаму і першы, і другі ледзь павялі брывом ў страшную ноч чарнобыльскага пекла, у якім гарэлі жывыя людзі...

Што тут здзіўляцца, акцёры на палітычнай сцэне свае сапраўдныя, калі яны ў іх былі, пачуцці і думкі ўмелі хаваць з сумніцельным гонарам героя сацпрацы, як і нобелеўскага лаўрэата!..

Грамадовец.

Хроніка “Грамады”

Цуд! Бульба з Італіі — на адрас Савета Міністраў у якасці гумдапамогі!..

Начались поставки 1500 тонн картофеля, направленного в дар белорусскому народу правительством и народом Италии. Поставки осуществляются в рамках итальянской гуманитарской помощи для преодоления трудностей в экономике переходного периода. Картофель прибывает в адрес отдела гуманитарной помощи Совета Министров Беларуси, а его реализация осуществляется НПКЦ “Сопричастность”...

Азербайджан і Арменія паляць масты. Прафсаюзы Беларусі і Малдовы — будуюць

В Кишиневе состоялось подписание договора о сотрудничестве между ФПБ и Федерацией независимых профсоюзов Молдовы. Приняты также совместное коммюнике об установлении взаимовыгодного сотрудничества между двумя профцентрами и обращение к профсоюзным организациям, трудовым коллективам обеих республик. В нем содержится призыв всемерно развивать прямые связи в целях стабилизации экономики и улучшения материального благосостояния населения обеих стран. Предварительно решен вопрос об организации оздоровления и лечения трудящихся и детей, пострадавших от чернобыльской катастрофы. Предполагается, что в этом году курс оздоровления в здравницах Молдовы пройдут до 35 тысяч взрослых и детей из районов Беларуси, пострадавших от радиации.

Былое крыло аперылася...

В Минске состоялась конференция бывшего радикального крыла Национально-демократической партии Беларуси, которое еще ранее решило название НДПБ употреблять в отношении своей части бывшей единой партии. На конференции избрана Высшая Рада и Управа, председателем стал лидер радикалов Анатолий Астапенко.

Однако не собирается отказываться от названия НДПБ и вторая часть партии, обязанности председателя которой исполняет Алесь Апрышка.

“Парламенцкі веснік”.

Друкуецца на мове арыгінала.

Архіў “Грамады”

На золку

(З успамінаў Антона ЛУЦКЕВІЧА, якія былі выдадзены ў Вільні ў 1928 годзе. Арфаграфія арыгінала захавана.)

Антон Луцкевіч

Яшчэ на школьнай лаве мой брат Іван і я ўсьведаміліся і нацыянальна, і сацыяльна ды пачалі гуртаваць каля сябе болей-меней сьвядомых беларусаў. Было гэта ў Менску, дзе мы ад 1897 году хадзілі ў гімназію. Spiritus movens гэтае работы быў Іван, які й да самае сьмерці сваей аставаўся запраўдным павадыром беларускага адраджэнскага руху. Ужо тады да нас, гімназістаў, прыходзіў Казімір Кастравіцкі (Кастусь Каганец), які, верны традыцыі, заўсёды насіў тыповую паляшуцкую вопратку з чырвоным паясом, ды нож за халявай — “на кожную прыгоду”. Ён чытаў нам свае беларускія вершы, якія пачаў пісаць у пачатку 90-х гадоў, ды гутарылі мы з ім аб беларускай справе. Прыходзілі й калегі-гімназісты, у якіх пачала прабуджацца нацыянальная сьвядомасьць. Зьбіраўся ў нас і гурток інтэрнацыянальны, у якім мы займаліся сацыяльнымі пытаннямі (Кропотов, Гэрцык, Чапіньскі ды інш.) Мы заклалі беларускую бібліатэчку — ня гэтулькі беларускую па мове кніжак, бо такіх было йшчэ вельмі мала (творы Марцінкевіча ды Багушэвіча), сколькі па зьместу; бо ў ёй былі кніжкі аб беларускай гісторыі, этнаграфіі і інш. Было, памятаю, і шмат украінскіх літаратурных твораў. Іван, як знаўца гісторыі, якой пачаў вельмі цікавіцца ад трэцяе клясы гімназіі (яшчэ ў Лібаве), будзіў і разьвіваў у нас нацыянальную сьвядомасьць успамінамі аб слаўнай мінуўшчыне, высьняючы ўсю тэндэнцыйнасьць расейскіх гістарычных падручнікаў ды польскае патрыятычнае літэратуры, якія роўна стараліся ўкрыць праўду аб беларусах. Так утварыўся даволі чысьленны беларускі гурток, зь якога пасьля выйшаў цэлы рад актыўных работнікаў на беларускай адраджэнскай ніве.

У 1902 годзе мы з Іванам скончылі менскую гімназію і паехалі вучыцца далей у Пецярбургскі унівэрсытэт. Іван адначасна хадзіў на юрыдычны факультэт і — вечарамі — слухаў лекцыі ў археалягічным інстытуце, які і скончыў у працягу двух гадоў. Я запісаўся на прыроду. Зараз-жа па прыездзе ў Пецярбург мы ўцэнтраваліся ў “каталіцкай” студэнцкай сталоўцы пры Забалканскім праспэкце, 20. Тут гуртавалася польская і літоўская моладзь, ды і нашы спольшчаныя каталікі, пад той час, як праваслаўныя — абмаскоўленыя беларусы дзяржаліся за расейскія па духу “зямляцтвы” і карысталіся сталоўкай агульнастудэнцкай — пры унівэрсытэце. У першыя-ж дні пасьля прыезду ў сталіцу мы бліжэй зышліся з Вацлавам Іваноўскім, тады студэнтам тэхналагічнага інстытуту, родам з Лідчыны, і стварылі цесную, добра “сьпетую” тройку, узяўшую на сябе ініцыятыву, а пасьля й кіраўніцтва ўсей працай сярод беларускага студэнцтва. У канцы 1902 году намі была закладзена культурна-асьветная арганізацыя — кружок Беларускае Народнае Асьветы. Арганізацыя на першым месцы ў сваей праграме паставіла: друкаваньне беларускіх кніжак і тварэньне беларускае школы для народу. Была выдадзена адозва да грамадзянства (па- польску), клікаўшая ўсіх грамадзян Беларусі — незалежна ад іх культурна-нацыянальнае прыналежнасьці — працягнуць руку помачы беларускім масам, каб яны маглі стануць на ўласныя ногі і і вызваліцца культурна ад чужынцаў. Пачалі зьбіраць складкі, ладзіць вечарыны, ды гэтак злажыўся невялікі фонд, з якім мы і прыступілі да друку “Вязанкі” Янкі Лучыны (у 1903 годзе). Але ў меру таго, як выяўляліся дужа няпрыхільныя адносіны да беларускае справы з боку абшарніцкае інтэлігенцыі, якая яўна працавала над апалячаньнем беларускага сялянства, у меру таго, як мы глыбей усьведамлялі істоту сацыяльных адносінаў у Беларусі і бліжэй станавіліся да працоўных масаў ды іхніх бедаў і патрэбаў, — сярод нас крапчэла думка, што шлях да адраджэньня й вызвалення нашага народу вядзе ня тудой. Волю сабе можа адваяваць толькі сам народ. Нацыянальную культуру мы адбудуем толькі тады, калі ўлада ў-ва ўсей Расеі пяройдзе ў рукі дэмакратыі, калі Беларусь здабудзе прынамся аўтаномію ў ёй. Так думалі мы тады і пачалі шукаць шляхоў дзеля зьдзейсьненьня гэтага.

(Працяг будзе.)

— Каго любіш? — Люблю Беларусь!

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

У інспіраванай Каліноўскім газеце "Глос з Літвы" (выходзіла ў Кенігсбергу, інакш — Каралеўцы) пісалася:

"Дзяржава, якую будуем, мае сувязь з даўнімі традыцыямі, але бярэ пад увагу цяперашні стан народа, бярэ пад увагу вынікі яго думкі.

Колішняя Рэч Паспалітая ведала права народнасцей, але не ведала права станаў і забылася пад канец існавання аб праве веравызнанняў...

Масква праследуе рэлігію каталіцкую, рэлігію яўрэйскую і навязвае праваслаўе; мы хочам, каб кожны шанаваў Бога, як яму кажа ўласнае сумленне...

Масква праследуе мову польскую, беларускую, маларускую і літоўскую і навязвае маскоўскую; мы хочам, каб кожная мова развівалася паводле ўласнай жыццяздольнасці: і літоўская, і беларуская, і маларуская, і польская".

Куды ўжо далей. І разам з тым ён зноў і зноў вяртаўся да праблемы выбару шляхоў. У апошняй запісцы, адрасаванай уладам, ён пісаў (прычым гэта не кан'юнктурныя словы — прынамсі, ілюзій наконт свайго далейшага лёсу ў яго не было, літасці ён не чакаў і яе не прыняў бы): **"Я не противник счастья народного, не противник и России, если она нам добра желает, но противник тех бедствий, которые посягают край наш несчастный".**

У рэшце рэшт галоўнаю мераю ўсяго для Каліноўскага было "шчасце народнае", дабрабыт і духоўнае здароўе народа. І — праўда, якая ўяўлялася яму ў дзвюх іпастасях: праўда-ісціна і праўда-справядлівасць.

Люблю Беларусь! — дэвіз-пароль паўстанцаў 1863 года.

Гэта, відаць, самае важнае і для нас цяпер. Любіць Беларусь, а не свае амбіцыі. І, успамінаючы сёння вялікага "атамана мужыцкай праўды" і яго "дзецюкоў", мы выказваем упэўненасць, што **беларускі народ са сваім развітым пачуццём справядлівасці, пачуццём рэальнага знойдзе свой адметны шлях сярод іншых народаў і годна пройдзе яго.**

Як казаў вялікі Кастусь:

"...Бо адно з праўдай у грамадзе згодна
Дажджэш, народзе, старосці свабодна".

Генадзь КІСЯЛЁЎ.

"Пачынаецца другая эпоха — эпоха світанку!"

Заняволеныя народы, гаворыць вялікі дзяржаўны муж, праходзяць праз тры эпохі, што як найвыразней знамянуюць паступовае іх вяртанне да сталага разумення ўмоў палітычнага быцця. Першая эпоха, адразу пасля страты незалежнасці, страшная, як тая ціша на моры, калі заслоненае крывавымі хмарамі неба грозна паглядае на цёмны і нерухомы водны абшар. **Ніадкуль не блісне праменьчык надзеі! Элементы разлажэння, якія выклікалі ўпадак народа, шумяць і збіраюцца вакол прыгнятальніка. Недавер і роспачнае здранцвенне ахопліваюць усіх. Брат не давярае брату, і пад уплывам нікчэмнай боязі прыніжанае, спадлелае грамадства ўсё больш трапляе пад ярмо. Аднак паступова традыцыя нацыянальнай годнасці, якая захавалася ў сэрцах нямногіх, нібы ў запаветным каўчэгу пад шатрамі ізраільцян у пустыні, пачынае чыстым промнем свяціць сярод непраглядкай ночы няволі. Пачынаецца другая эпоха — эпоха світанку!** Паасобныя раннія ахвяры зрэдку падаюць каля гэтага благаслаўленнага светача надзеі, падтрымліваючы яго нявіннай пакутніцкай крывёю. Дух усё больш абуджаецца, усё вышэй узнімаецца святы агонь любові да айчыны. Гэты праменьчык робіцца сонцам: вера ўсё мацней ажыўляе надзеі, пакутніцтва дзеля айчыны робіцца не толькі патрэбай, але і абавязкам, гарачым імкненнем большасці, бо народ адчуў сваю віну і зразумеў, што шлях да ўваскрэсення з мёртвых ідзе толькі праз Галгофу. Аднак надыходзіць пара, калі тайныя змовы, калі паасобныя ахвяры робяцца неадпаведнымі часу, бо ўвесь народ паверыў у свае сілы, у магутнасць свайго духу, бо адчуў, што ўсялякі бруд асеў на дно і не адважваецца ўжо беспакарана выплываць наверх. Відаць, заззяла ўжо трэцяя эпоха — эпоха даверу, узаемнай салідарнасці, велізарнай маральнай сілы. Гэтая эпоха — як пераходная — доўга працягвацца не можа, бо ўвесь народ, паяднаны ў імя святасці сваёй справы і пад знакам адбытых пакут за прагрaшэнні продкаў, парываецца да дзеяння, спяшаецца на барацьбу з прыгнятальнікам за сваю свабоду і незалежнасць. Які іншы народ больш за наш зазнаў крывавых выпрабаванняў упадку і няволі? Які народ паклаў больш шчодрыя ахвяры на алтар айчыны за грахі сваіх бацькоў?.. Але нарэшце над змучаным сваім народам злітаваўся Бог Усявышні. Змоўк голас нашых прарокаў, бо надышоў час... Заззяў момант справы і гераізму...

"Сцяг свабоды"

***

Марыська чарнаброва, галубка мая,
Дзе ж падзелася шчасце і ясна доля твая?
Усё прайшло, як бы не бывала,
Адна страшна горыч у грудзях застала.

Калі за нашу праўду Бог нас стаў караці
Ды ў прадвечнага суду вялеў прападаці,
То мы прападзём марна, но праўды не кінем,
Хутчэй неба і шчасце, як праўду, абмінем!

Не наракай, народзе, на сваю бяздолю,
А прымі цяжкую кару — прадвечнага болю.

А калі мяне ўспомніш, шчыра памаліся,
То я з таго свету табе адзавуся.

Бывай здаровы, мужыцкі народзе,
Жыві ў шчасці, жыві ў свабодзе
І часам спамяні пра Яська свайго,
Што загінуў за праўду для дабра твайго.

А калі слова пяройдзе у дзела,
Тады за праўду станавіся смела,
Бо адно з праўдай у грамадзе згодна
Дажджэш, народзе, старосці свабодна.

Ліст з-пад шыбеніцы

Браты мае, мужыкі родныя! З-пад шыбеніцы маскоўскай прыходзіць мне да вас пісаці, і, можа, раз астатні. Горка пакінуць зямельку родную і цябе, дарагі мой народзе. Грудзі стогнуць, забаліць сэрца, но не жаль згінуць за тваю праўду.

Прымі, народзе, па шчырасці маё слова прадсмертнае, бо яно як бы з таго свету толькі для дабра твайго напісана.

Няма, братка, большага шчасця на гэтым свеце, як калі чалавек у галаве мае розум і навуку. Тады ён толькі можа быць у радзе, жыць у дастатках і толькі тады, памаліўшыся Богу, заслужыць неба, бо, збагаціўшы навукай розум, разаўе сэрца і народ свой шчыра палюбіць. Но як дзень з ночай не ходзяць разам, так не ідзе разам навука праўдзіва з няволяй маскоўскай. Ды пакуль яна ў нас будзе, у нас нічога не будзе, не будзе праўды, багацтва і ніякой навукі, адно намі, як скацінай, варочаць будуць, не для дабра, но на пагібель нашу...

Твой слуга Яська-гаспадар з-пад Вільні.

З данясення віленскай жандармерыі князю В.А.Даўгарукаму, шэфу жандараў і начальніку III аддзялення, пра пакаранне смерцю К.Каліноўскага

10 сакавіка 1864 г.

Гэтага дня ў 10 гадзін раніцы на Гандлёвай плошчы ў Вільні пры шматлікім зборы народа пакараны смерцю дваранін Гродзенскай губерні кандыдат С.-Пецярбургскага універсітэта Вікенцій Канстанцін Каліноўскі, які жыў у Вільні пад рознымі імёнамі, у апошні час пад імем Ігнація Вітаржэнца.

Каліноўскі — адзін з галоўных дзеячаў таемнай польскай арганізацыі на Літве, быў спачатку камісарам Гродзенскага ваяводства, потым сакратаром пры галоўным камісары Літвы Нестару Дзюлерану і, нарэшце, пасля ўцёкаў апошняга ў жніўні мінулага года, узяў на сябе абавязкі галоўнага кіраўніка мяцяжу ў краі, выдаваў ад імя польскага жонду рэвалюцыйныя адозвы і распараджэнні, выдаваў намінацыі начальнікам шайкаў, забяспечваў іх грашыма і быў у заўсёдных зносінах з рэвалюцыйным праўленнем у Парыжы і Варшаве.

Пра што пачціва маю гонар данесці в(ашаму) сіяц(ельст)ву.

За адсутнасцю штаб-афіцэра, начальніка віленскай жандарскай каманды штабс-капітан (подпіс).

Памяці Мужнага

Беларуская сацыял-дэмакратыя панесла цяжкую страту: памёр старшыня Цэнтральнай Рады БСДГ, доктар гістарычных навук, прафесар Міхась Ткачоў.

Імя Міхася Аляксандравіча Ткачова залатым радком упісана ў гісторыю беларускай навукі, у гісторыю змагання за аднаўленне незалежнасці нашай Бацькаўшчыны і адраджэнне беларускага сацыял-дэмакратычнага руху.

Ён паказаў, як можна спалучаць прынцыповасць з памяркоўнасцю, нязломнасць з пошукам кампрамісу. Невылечна хворы, Міхась Ткачоў быў мужным чалавекам, аптымістам, да апошняга моманту не пакідаў палітычнай дзейнасці. Лідэр беларускай сацыял-дэмакратыі, ён з'яўляўся адным з духоўных лідэраў беларускай нацыі.

У смутку схіляючы свае галовы, мы ўсведамляем, што Беларуская сацыял-дэмакратычная грамада павінна цяпер прыкласці максімум намаганняў, каб захаваць аўтарытэт партыі, які надавала ёй імя Міхася Ткачова.

У мэтах увекавечання памяці М.Ткачова Цэнтральная Рада БСДГ пастанавіла даручыць выканкаму ЦР БСДГ увайсці ў дзяржаўныя органы з прапановамі аб адкрыцці мемарыяльных дошак у гг. Мсціславе і Гродне — на дамах, дзе М.Ткачоў нарадзіўся і рос і дзе ён жыў у 1970-80-х гадах, сумесна з БелЭН прапанаваць рэктаратам Беларускага і Гродзенскага універсітэтаў увекавечыць памяць М.Ткачова ў гэтых установах, а таксама сумесна з БелЭН адкрыць рахунак для ахвяраванняў на выраб і ўстаноўку помніка на магіле М.Ткачова і выраб мемарыяльных дошак.

Вызначыць дзве штогадовыя разавыя стыпендыі імя М.Ткачова студэнтам гістарычных факультэтаў Беларускага і Гродзенскага універсітэтаў за лепшыя дыпломныя работы па гісторыі беларускага сацыял-дэмакратычнага і нацыянальна-вызваленчага руху, а таксама па гісторыі беларускага сярэднявечча.

Створана камісія па навуковай і літаратурнай спадчыне М.Ткачова на чале з М.Чарняўскім.

Мяркуецца выдаць спачатку публіцыстычныя творы М.Ткачова, а пазней — збор твораў.

Сустрэча Давыда Гарадзенскага і Міхася Ткачова. 1986 г. Алей.

Мастак Сцяпан ЯНКОЎСКІ.

ДЗЕДАЎ-БАРКОЎСКІ

Маланка і Беларусь

(Урывак з паэмы)

І дзе скажуць: "Айчына" — там пастка,
І дзе скажуць: "Хрыстос" — там звер.
Уладзімір КАРАТКЕВІЧ.

...А мая Беларусь
удавою маўчыць,
як кароўка ў хляве,
не мычыць і не целіцца.
Беларусь
не ад страху маўчыць
ў першасвятасці,
Цixасці,
Злосці...
Дрыготкай бярозкай у Космас,
чарнобыльскім крыжам глядзіць...
ледзянымі
вачыма
ваўчыцы,
што бяжыць скрозь віхуру,
мяцеліцу, здольную нацыю
зацерушыць.
Халадзее ад думак ваўчыца.
А вы —
весяліцеся,
на здароўе — маўчыце.
Шлях Сумлення — святы,
бо Маланкай асветлены!
— Дзе начуе Маланка?
— Пад купалам Храма!
Устае ўранку
З пяшчотным
павей-ветрыкам
ціха пяшэчкам-пяшэчкам
ідзе
па святой
Беларусі
без рызыкі, рызы...
Тут Шарыкаў брэша...
Тут ікае Каін...
Тут грае Музыка у скрыпку...
Хоць блішча Маланка,
а гром не грукоча.
Каханка каханага
сумна гукае.
Світанкам з Маланкай
сыходзяць з нябёсаў
Гусоўскі...
Міцкевіч...
Багрым...
Каліноўскі,
Купала...
Сучасная зорка палеская
боскай Паэзіі,
што сэрца
сціскае
і шчыміць, —
сцюдзёны боль Адраджэння:
Янішчыц...
Жэня...
— Дзе начуе Маланка?
— Пад купалам Храма.
Перахрысціцеся, хціўцы!
Счарнеўшы ад гневу,
пакутніцкіх слёз,
Маланка з зямлі
адлятае,
Каб вясной
Бліскавіцай з'явіцца.
Ну, замоўкніце, хціўцы,
не помстаю — громам
вас аглушаць
у кавальскай постаці
непадкупныя Рыцары.
Злучыць душы нябесны паром.
Між Мсціслаўлем і Крэвам
уваскрэсне Хрыстос,
падужэе у веры народ
і ў Душы ён задушыць
чужынца-ізгоя.
І ўласнай слязою
ён здолее ўсё ж
акрапіць
Беларушчыны дрэва жывое.
Свет адчуе грудзей нашых
вольны уздых!
Васільковыя ў жыце
пабачыць пагляды Дзяцей.
Нас
пазбавіць ад крат
ад здранцвення,
бяскрыдлых хрушчоў,
ад іхніх ценяў.
Не пачварныя служкі,
а Бог-Чалавек
уначы,
а таксама і ўдзень
скіруе на сцежку сляпога,
дапаможа — і ўбогаму.
І раней за Вялікдзень
на замерзлых вазёрах
у калядны мароз,
нібы ў спачывальні,
пад Браславам,
спачувальна Хрыстос
на малітву тваю, Беларусь,
адгукнецца —
громам!
Краіна прачнецца,
што доўга служыла
старэйшаму брату
хану-баярыну
не пастухом,
а падпаскам.
— Дзе начуе Маланка?
— Пад купалам Храма.
— На Беларусі.
Безгалосую маці-краіну
з вышыні аглядае Маланка.
Расхрыстаны душы.
Распуджаны коні.
Разбураны Храмы.
Тут Колас
з тугі
каласіцца.
Купаллем жалобна пяюць
перапёлкамі ў жыце
тутэйшыя маладзіцы.
Тут разбураны Храмы.
Тут Бэнда і бык,
казнакрады
і ханскія хамы
ў запрэжцы адной заадно.
З гэтым быдлам абрыдлым,
з гэтай кодлай запыханай,
у пыле...
наш шлях
не наперад —
па чарнабыллю,
з чорным катлом
за плячыма...
У навейшай гісторыі
мы застанёмся падпаскамі,
будзем глядзець у Сусвет
ледзянымі вазёрамі
браслаўскімі.
У пустэльні Бязвер'я —
звярамі,
што трапілі
У пастку...
Хоць расхрыстаны душы,
хоць распуджаны коні,
не кружляйце над лёсам
маёй Беларусі,
чорныя вораны!
Вецер раздзьме
кавальскія горны.
Бліскавіца Пагоні
хмары рассее
над Беларуссю
і над Расеяй.
Мары народныя збудуцца —
перуны абудзяцца.
Хрысціцеся, хціўцы!
Дрыжыце, аўчыннікі!
Бо з намі — Хрыстос!
Бо з намі — Айчына!

Лістапад—снежань 1992 г.
Менск — Крашын — Менск.

Выходзяць у свет

"А ўсё ж яна верціцца!.."

У выдавецтве "Навука і тэхніка" выходзіць перавыданьне кнігі таленавітага мастацтвазнаўца Міколы Шчакаціхіна (1896—1940) "Нарысы з гісторыі беларускага мастацтва". У ёй разглядаюцца курганныя старажытнасьці Беларусі, культавая архітэктура, замкавае і ваеннае будаўніцтва эпохі сярэднявечча. Асобны разьдзел прысьвечаны беларускай готыцы — касьцёлу Сьвятой Ганны і бернардынскаму касьцёлу ў Вільні, бажніцам-цытадэлям у Сынкавічах, Мала-Мажэйкаве (Мураванцы), Супрасьлі.

Гэта першая кніга з задуманага аўтарам у 20-х гадах пяцітомніка, дзе ён меркаваў пазнаёміць чытачоў з багатым плёнам тысячагадовай мастацкай творчасьці нашага народа. М.Шчакаціхін ужо рыхтаваў да выданьня наступныя кнігі: пра барочную архітэктуру XVII—XVIII стагоддзяў, драўлянае дойлідства, помнікі малярства, разьбярства, гравюры, пра ўжытковае мастацтва — ювелірнае, гафтаванне, ткацтва, арнаментыку.

Такім чынам, шэсьцьдзесят гадоў назад мы ўжо маглі мець грунтоўную гісторыю свайго мастацтва. На жаль, сталася іначай. Абвінавачаны бальшавікамі ў "нацыяналдэмакратызме", М.Шчакаціхін быў звольнены з працы, высланы, а затым і зьнішчаны фізічна. Гэты том — адзінае, што засталося ад той грандыёзнай задумы.

Новае выданьне "Нарысаў..." багата ілюстраванае, у ім узнаўляюцца ўсе аўтарскія малюнкі, здымкі. Наогул, выдаўцы паклапаціліся, каб яно выглядала як мага бліжэйшым да таго, даўнейшага выданьня, 1928 года. Пасьляслоўе напісаў дасьледчык творчасьці М.Шчакаціхіна Арсень Ліс.

Кніга будзе добрым падарункам усім прыхільнікам нашага Адраджэньня і данінай памяці выдатнаму навукоўцу ў пярэдадзень 100-годдзя зь дня яго яго нарадзінаў.

А выдавецтва "Беларусь" рыхтуе сёлета перавыданьне кнігі "Геаграфія Беларусі", напісанай Аркадзем Смолічам (1891—1938), вядомым палітычным дзеячам і літаратарам. З вясны 1917 года ён быў адным з лідэраў Беларускай сацыялістычнай грамады ў Менску, рэдактарам яе друкаванага органа — газеты "Грамада", а пазьней стаў ідэолагам Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі, аўтарам яе праграмы. Аркадзь Смоліч — адзін са стваральнікаў Беларускае Народнае Рэспублікі, міністр асьветы ў першым беларускім урадзе.

Акрамя таго, А.Смоліч — выдатны навуковец, аўтар грунтоўных дасьледванняў у галіне эканомікі і аграноміі. Але, пэўна, галоўны твор яго жыцьця — "Геаграфія Беларусі", якая ўпершыню пабачыла сьвет у 1919 годзе ў Вільні, а пасьля неаднаразова перавыдавалася — як у Вільні, так і ў Менску. Дзякуючы ёй, імя аўтара сталася славутым, з пашанаю вымаўлялася ў народзе. На гэтай кнізе выхоўваліся цэлыя пакаленьні нацыянальна сьведамай моладзі. Напісаная прыгожаю літаратурнаю моваю, багата ілюстраваная, насычаная цікавымі зьвесткамі зь гісторыі і этнаграфіі, яна і да сёньняшняга дня застаецца неперасягнутым узорам навукова-папулярнага апісаньня нашае зямлі.

Выданьне прызначаецца для шырокага кола чытачоў, асабліва карыснае будзе школьнікам для пазакласнага чытаньня.

Застаецца толькі дадаць, што абедзьве кнігі выходзяць пад грыфам Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны.

Зьміцер САНЬКО.

Гісторыя і Мы

Што трэба ведаць кожнаму беларусу?

Беларус у грамадзянскім жыцці

Беларускае грамадзянскае жыцьцё твораць грамады, суполкі, таварыствы, установы, а такжэ наш тэатр, канцэрты, забавы, часопісі, промысел, гандаль, — гэта ўсе мейсцы публічнага грамадзянскага жыцця і лучнасьці.

Дык і трэба, каб усюды ў грамадзянскім жыцьцю беларус выступаў з гонарам і развагай, а глаўнае — справядліва і слушна. На сабраньнях і нарадах — будзь-то гаспадарскіх, купецкіх, духоўных, палітычных ці іншых — сьвядома беларус павінен судзіць аб усім, выходзячы з патрэб і карысьці беларускага народу.

Выбіраючы людзей на ўрады і прэдстаўніцтвы, трэба пільнавацца, каб ні выбіраць людзей чужых, ворагаў нашага народу і нашай справы. Наадварот, трэба заўсюды старацца на ўсякія ўрады выбіраць добрых, сумленных і сьвядомых беларусаў. Васьцерагайцеся даваць уласьць над сабою людзям чужым і нівядомым!

Як паступаць у ўрадах?

У ўрадах, воласьці, судзе і ўсюды трэба нам гаварыць толькі па-беларуску і бараніць свайго на гэта нацыянальнаго права.

Чым можэм гардзіцца

Мы гардзімся, што мы беларусы. Бо мы народ здольны, з нашаго народу выйшло многа слаўных людзей, за якіх ніколі нівыплачэны доўг маюць перад намі і палякі (Касьцюшка, Міцкевіч, Сыракомля, Крашэўскі і шмат інш.) і маскалі (Дастаеўскі, Сымон Полацкі і шмат інш.) і іншыя нашы суседзі. Пра нашу здольнасьць сьведчаць такжэ нашы звычаі і абычаі, нашае будаўніцтво, усякія культурныя памяткі і інш..

Мы горды са свае мовы! Бо наша мова мэльодыйная, багатая і вельмі надаецца да песьні і паэзіі. А да таго-ж яна адна з найчысьцейшых славянскіх моваў.

Мы горды са свае песьні! Беларусы маюць вельмі многа песянь. Нота нашых песянь вельмі багата і адбівае ў сабе душу нашаго народу. Наша народная песьня займае адно з выдатнейшых мейсц між песьнямі ўсіх народаў сьвету. Ёю цікавяцца вучоныя людзі чужых народаў.

Мы горды са свайго народу! Усякі іншы народ, жывучы ў такіх цяжкіх варунках, якія выпалі на нашу долю, загінуў-бы, а наш народ выказаў нізвычайную жыццёвую сілу. Ён ператрываў усякія злыбяды, ліхалецьце і напасьці ды перахаваў у сабе сваю родную мову і любоў да свае Бацькаўшчыны Беларусі. Наш народ любіць праўду і красу, — ён спакойны і разважны, а пры гэтым цьвёрды.

Мы горды са свае гісторыі! Наша гісторыя — гэта ніўпынная барацьба за волю, барацьба за захаванне свае нацыянальнае душы. Прытым, мы ніколі ні галіліся на чужое. Наша гісторыя — гэта Гольгота нашаго народу, якая чыніць яму чэсьць і славу.

Мы горды за сваю родную зямлю! Наша Бацькаўшчына — пекны край. Многа ў ёй красы: пекная ў нас весна і лето, восень і зіма. Нашы пушчы, лясы і абшары апавіты паэзіей, з якой праглядае наша мінуўшына.

Адным словам, мы горды, што мы беларусы.

В.ЛАСТОЎСКІ.
Менск, 1918 г.
Выданьне "Вольная Беларусь".

Заснавальнікі:

Асацыяцыя беларускіх выданняў,
Саюз юрыстаў
Рэспублікі Беларусь,
БСДГ.

Рада "Грамады": Анатоль Вярцінскі (старшыня), Валеры Грышановіч (рэдактар), Уладзімір Арлоў, Анатоль Гурыновіч, Леанід Дзягілеў, Уладзімір Заблоцкі, Сяргей Законнікаў, Міхась Івановіч, Уладзімір Кулажанка, Анатоль Сідарэвіч, Сцяпан Сокал, Алег Трусаў, Яўген Цумараў.

Адрас: 220016, г.Мінск, Партызанскі праспект, 83/53.

Рэдакцыйна-выдавецкі комплекс "Народнай газеты".
Выдавецтва "Полымя".
Друкарня "Беларускі Дом друку".
Заказ N 431
М 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12
П 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12

Аўтары матэрыялаў нясуць адказнасць за публікацыі.

Рэдакцыя паважае ўласныя думкі і меркаванні аўтараў, якія не абавязкова павінны супадаць з нашай пазіцыяй.